

SÖYLEŞİ

Yeni Türk Cumhuriyetleri
Üzerine

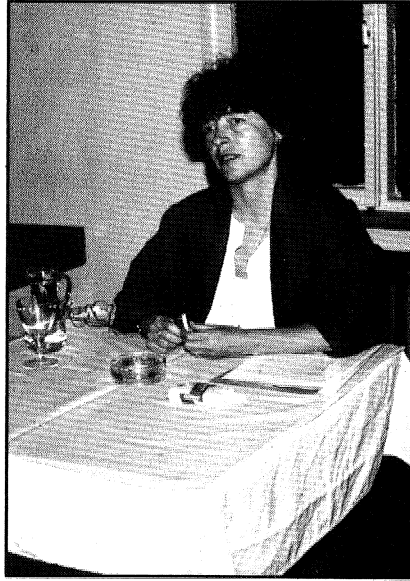
20 Haziran 1992 tarihinde odamız lokalinde yapılan Yeni Türk Cumhuriyetleri üzerine konulu söyleşiye konuşmacı olarak Nadire MATER katılmıştır.

Bu ülkelere Ocak ayı içinde iki haftalık bir gezi yaptım/ Her cumhuriyette 3-4 gün kalma olanağım oldu. O nedenle sözlerime başlarken sınırlı gözlemlerimin bulunduğunu belirtmek isterim. Ama bu sınırlı süreyi de halkın içine girerek, günlük yaşamı gözlemeye çalışarak geçirdim.

Bilindiği gibi bu ülkeler Ocak ayından kısa kısa bir süre önce bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Maaşların hemen hemen aynı olduğu koşullarda piyasa ekonomisine geçmeye çabalayan bu cumhuriyetlerde 45 milyon insan yaşıyordu ve bunların yaklaşık 35 milyonu Türk kökenliydi. Tüm konulara ilişkin bizde, basında çıkan haberleri gördüklerim karşısında oldukça abartılı buldum.

Azərbaycan'a giderken sorun İstanbul Atatürk Hava Limanında başlıyor. Tüketim toplumunun normlarına ulaşma çabasında olan insanlar, Türkiye'de gördükleri herşeyi almışlar, görüntü 30 yıl önceki Almanya trenlerini andırıyordu. Eski Sovyetler Birliği'nde uçak önemli bir ulaşım aracı konumunda idi, bugün de böyle, bizdeki minibüsleri andıran görüntülerle karşılaşıyorsunuz. Ülkenin büyük olması uçak ulaşımını zorunlu kılmış. Görebildiğim yerlerde konut, eğitim, sağlık ve iş sorunları büyük ölçüde çözülmüş, bir milyonun üzerinde nüfusun yaşadığı kentlerde metro yapılmıştı.

Ancak yeni durum karşısında insanların panik içinde olduklarını* gördüm, Eskiye, özellikle de Brejnev dönemine özlem oldukça artmıştı, Ben Romanya'yı da gördüm. Bir karşılaştırma yaptığımda, Romanya'da sosyalizmden bir nefret sözkonusu, sosyalizmle kişiler, özellikle Çau-

şevsku özdeş konuma getirilmiş. Oysa Orta Asya'da aynı durum söz konusu değil. Sosyalizmle kişiler özdeşleşmemiş. İnsanların beklentisi sosyalizm uygulamasının iyi şeylerinin kalması, piyasa ekonomisi avantajlarından da yararlanılması idi.

Eskiye olan özlem güçlü, ama iradi olara bir örgütlenme de göremedim,

Bu cumhuriyetlerden Azarbecan'da Halk Cephesi en ileri muhalefet örgütlenmesi. Meclis Başkanı ve şimdiki Dışişleri Bakanı ile görüştüm, Türkiye'yi Türkiye olarak seviyorlar, Pan Türkizm ile içini doldurmuyorlar, Türkiye'yi Avrupa'ya açılan kapı olarak görüyorlar, laikliğe değer veriyorlar ve İran'dan bu anlamda mümkün olduğu kadar uzak durmaya çalışıyorlar, Türkiye'den daha çok danışmanlık hizmetleri, Batıyla kuracakları ekonomik ilişkilerde aracı olmasını bekliyorlar, Kafkas müslümanlarının başkanı Allahaşükür Paşazade ile yaptığım görüşmede, islamın ne Azarbecan'da ne de diğer cumhuriyetlerde yeterince bilinmediğini, bu bilinmezliğin kullanılması durumunda tehlike yaratabileceğini söyledi. Gerçekten de günlük yaşamda insanların dinle pek ilgili olmadıklarını fark ediyorsunuz.

Rüşvet tüm cumhuriyetlerde, özellikle de Azarbecan'da çok yaygın. Mafyanın Azerilerce örgütlendiği gibi yaygın bir kanı var,

Türk cumhuriyetlerinin hemen tümü dış ilişkilerini önce Bağımsız Devletler Topluluğu, sonra Batı ülkeleri ve son olarak da Türk ve İslam Cumhuriyetleri ile kuracakları ilişkilerle belirleme eğilimindedir. •

